

Želimir PULJIĆ

ABRAHAM HAROLD MASLOW

Pokretač humanističkog pravca u psihologiji

Sažetak

U povodu devedesete obljetnice rođenja Abrahama H. Maslowa u članku se ukratko predočuju njegov lik te osnovna teorijska načela humanističke psihologije, kojoj je on jedan od teoretičara i najboljih predstavnika. Taj se pravac psihologije, naspram Freudove psihoanalize i Watsonova biheviorizma, naziva također "trećom silom u psihologiji", koji zastupa i promiče drugačiju sliku o čovjeku. U temelje nove psihologije - koja, jer opisuje i predstavlja ljudsku narav, postaje naukom o čovjeku - ugrađeno je uvjerenje da je čovjek više nego zbroj njegovih sastavnih dijelova, da njegovo postojanje uvijek ima ljudski kontekst, te da je on svjesno, intencionalno i za izbor sposobno biće. Prema Maslowu cilj psihologije jest samoostvarení pojedinac i bolje društvo koje on naziva "sinergijskim".

U travnju ove godine (1998.) navršava se 90 godina od rođenja Abrahama Harolda Maslowa (rođ. 1. 4. 1908., umro 8. 6. 1970.) koji je svojom studijom o "samoostvarenim pojedincima", kao i pokušajem prikaza "sinergijskog društva" izvršio veliki utjecaj na području psihologije, odgoja, medicine, industrije, politike, religije i sociologije. Sa svojim idejama Maslow je postao najistaknutiji predstavnik humanističke vizije čovjeka i društva, "graditelj humanističkog pravca i pokreta u psihologiji".¹ Njegova studija o "samo-

1 U svezi s biografskim podacima o A. H. Maslowu i humanističkoj psihologiji mogu se konzultirati slijedeće studije: F. Gohl, *The Third Force: The Psychology of Abraham Maslow*, New York, Grossman Publ. 1970; C. Wilson, *New Pathways in Psychology: Maslow and Post-Freudian Revolution*, London, Victor Gollancz, 1972; S. R. Maddi - P. T. Costa, *Humanism in Personology*, New York, Atherton 1972; A. H. Maslow, *A Memorial Volume*, Belmont, Brooks-Cole, 1972 (ovo je zbirka refleksija, misli, pohvala njegovih kolega koje su izrekli povodom smrti A. H. Maslowa; osim toga, tu su skupljene i zabilješke i kraći pismeni radovi koji nisu bili objavljeni, a ovdje su publicirani s dozvolom njegove supruge B. Maslow); R. Lowry, *A. H. Maslow: An Intellectual Portrait*, Monterey, Brooks-Cole, 1973; W. Frick, *Humanistic psychology: Interviews with Maslow, Murphy and Rogers*, Columbus 1971; E. Shostrom, *Freedom to Be*, New York, Prentice Hall, 1972; M. H. Hall, *Conversation with Abraham H. Maslow*, u: *Psychology Today*, 2 (1968), str. 35-37, 54-57.

ostvarenim pojedincima" bila je pravo iznenađenje i osvježanje u znanstvenim krugovima njegovog doba. Ponesen idejom stvaranja boljeg društva i boljih pojedinaca, on je bio uvjeren da su to kadri učiniti jedino "samoostvareni (zdravi) ljudi". Samoostvarenje pojedinaca i stvaranje boljeg društva, koje on naziva "sinergijskim", čini bitni dio Maslowljeva plana o "sistematskoj psihologiji ljudske naravi", a razrada takve psihologije trajala je kroz punih 27 godina (1943-1970). Prigodom 90-og rođendana Abrahama H. Maslowa htjeli bismo, uz osnovne biografske podatke, donijeti i neke teoretske principe na kojima se bazira humanistička psihologija.

I. Školovanje i susret s "velikim psiholozima"

A. H. Maslow rodio se 1. travnja 1908. godine u siromašnoj četvrti u Brooklynu (New York). Njegov otac, ruski Židov, koji se preselio još kao mladić od 15 godina iz Kijeva u Ameriku, bio je vrlo obrazovan čovjek. Kad je Abraham završio srednju školu, otac je poželio da mu sin upiše pravo. No, Abraham je bio voljan studirati bilo što drugo, samo ne pravo. Kad je imao 19 godina, pohadao je predavanje iz "filozofije civilizacije" kod prof. M. Raphael Cohen.² Tada je morao pročitati Sumnerov *Folkways*, koji je bio temeljni tekst za spomenuti predmet. Iako je Maslowu čitanje tog teksta bilo prilično teško i u nekim dijelovima "neshvatljivo", on se oduševio i dugo se sjećao iskustva koje je imao prilikom čitanja tog djela. Pred tim velikim udžbenikom osjećao je određeno strahopoštovanje i divio se autoru zbog opširnosti i ozbiljnosti tema koje je obradio. Sam je osjetio potrebu da doprinese napretku ljudske misli i znanosti. "Jednog dana, priča Maslow sjećajući se mladih dana iz tog razdoblja, ni sam to ne znam rastumačiti, ja sam se zakleo da ću pokušati dati kakav doprinos filozofiji, psihologiji i antropologiji."³

Na sveučilištu u Wisconsinu Maslow je upoznao je bihevioristički psihološki pravac J. B. Watsona. Program mu se neobično svidio pa je u jednom trenutku pomislio da je pronašao "pravi put" kako rješavati probleme ljudi i svijeta, pa je zbog toga bio radostan.⁴ U razdoblju između 1929. i 1931. godine postiže naslov magistra znanosti. Pod vodstvom profesora Harry F. Harlowa počinje pripremati doktorsku disertaciju, koju brani 1934. godine.

2 A. H. Maslow, *A Memorial...*, nav. dj., str. 81: "I had registered at City College for a course entitled Philosophy of Civilization, to be taught by Morris Raphael Cohen. He assigned Sumner's *Folkways* as the textbook for the course."

3 *Ibid.*, str. 81.

4 M. H. Hall, *Conversation...*, nav. dj., str. 37: "I was confident that here was a real road to travel, solving one problem after another and changing the world."

Ovim znanstvenim radom Maslow je ušao u svijet eksperimentalnih istraživanja. U radu je bio je vrlo pedantan i točan i osjećalo se da radi s velikim interesom. Na to ga je poticala nutarnja "želja da shvati ljudsku narav" i da dođe do otkrića i novih spoznaja, a ne samo da "provjerava i dokazuje". U tom smislu on veli o sebi da je "bio kao ronilac kojem je bilo drago ići u dubinu" i "otkrivati nove stvari".⁵

Po završetku sveučilišnog studija, psihologija je postala njegovo glavno zanimanje. Nakon obrane doktorske dizertacije 1934. godine, postao je asistentom profesoru Thorndikeu, koji ga je uključio u veliki projekt znanstvenog istraživanja: Ljudska priroda i socijalno uređenje. Maslowljev zadatak u ovom projektu bio je da ustanovi koji je postotak ponašanja određen genima, a koji ambijentom, kulturom. Maslow nije bio zadovoljan ovim istraživanjem pa je nakon 18 mjeseci suradnje s Thorndikeom odlučio poći na Brooklyn College u New York, gdje je u ulozi predavača psihologije ostao punih 14 godina. New York mu se svidio posebno radi toga jer je bio mjesto okupljanja najpoznatijih intelektualaca. Sam Maslow se hvalio da je imao "najbolje profesore svijeta":⁶ E. Fromm, K. Horney, R. Benedikt, M. Wertheimera, A. Adlera, K. Goldsteina. Svaki od ovih "velikih profesora" ostavio je vidljiva traga u razvoju psihološke misli mladog Maslowa.

Karen Horney (1885-1952) je isticala važnost obitelji u osobnom razvoju i vjerovala je u mogućnost rasta i razvoja ljudskog potencijala. Suprotno Freudovu pesimizmu, Horney je imala optimističku viziju ljudske prirode. Erich Fromm (1900-1980) usmjerio je svoja istraživanja na društvene probleme, na okolinu, na autoritarno društvo koje pojedinca čini robom ambijenta. On je upotrijebio izraz "humanističko društvo" da bi prikazao idealno društvo i da bi istakao dostojanstvo svakog pojedinca. Maslow je "upijao" Frommovo učenje i usvajao psihološku orijentaciju prema zdravlju, a to će utjecati na njegov pojam samoostvarenih ljudi.

Ruth Benedict (1887-1948) bila je antropolog i vodila je razna istraživanja među Indijancima. Bavila se komparativnim studijem među društvenim grupama i kulturama, te pokušavala shvatiti razloge ili nedostatke njihovog sklada ili nesklada. Obilježja jedne kulture Benedict je gledala "gestaltskim očima" tvrdeći da se kulturu ne može shvatiti kao "zbroj sastavnih dijelova", već više kao sklop ("pattern"). U svom objašnjavanju služila se

5 Cfr. M. Hall, *Conversation...*, nav. dj., str. 37. U tom razgovoru Maslow je rekao za sebe da mu se svidaju istraživanja i da je on "someone who likes plowing new ground, then walking away from it. I like discovery, not proving. For me the big thrill comes with the discovering."

6 Cfr. *ibid.*, str. 57: "And my teachers were the best in the world."

pojmom "sinergije". To je riječ koja se upotrebljavala u medicini i u teologiji. Sve kulturu podijelila je na dvije grupe: na kulture s niskim stupnjem sinergije (suradnje), gdje se većinom komunicira konkurencijom (bolji naši, nego vaši), nezdravim nadmetanjem i podmetanjem, uništavanjem, veseljem nad tuđom nevoljom (kad se drugom smrkne, njemu se svane); i na kulture s visokim stupnjem sinergije, gdje su jedni drugima na poticaj i raduju se tuđem napretku. Maslow će u djelima R. Benedikt otkriti vrijednost antropologije pa će ustvrditi da je potrebno dobro poznavati antropologiju, da bi se bilo dobar psiholog.⁷

Max Wertheimer (1880-1943), koga Maslow spominje kao jednog od svojih "učitelja" i profesora, osnivač je gestaltske psihologije koja pokušava objasniti kako je "zbroj sastavnih dijelova" manji od njegove "cjelovitosti", od totaliteta. Kurt Goldstein (1878-1965) je u svojim istraživanjima organizmičke teorije primjenjivao otkrića gestaltske psihologije. Istraživanja na vojnicima koji su doživjeli oštećenja mozga u Prvom svjetskom ratu navela su ga na zaključak da bihevioristička teorija "poticaj - odgovor" (S - R) nikako nije prikladna za objašnjenja nekih reakcija oštećenog organizma. "Samo ona teorija, koja ima u vidu cjelovitost organizma, može biti plodna", veli Goldstein⁸ i nastavlja da je "svaka reakcija 'Gestalt reakcija' cjeline koja ima neku konfiguraciju u pozadini". Goldstein je upotrijebio i riječ "samoostvarenje" u značenju "tendencije rasta prema onome što se potencijalno može postati".⁹ Ovaj pojam "autorealizacije", "samostvarenja" toliko se sviđio mladom Maslow da ga je počeo upotrebljavati u svojim spisima, i to je pojam koji će postati ključnim konceptom njegove psihološke misli.

Maslow je upoznao u New Yorku i Alfreda Adlera (1870-1937). Posjećivao je redovno petkom uvečer njegova predavanja, pa se razdoblje od 1935. do 1940. može nazivati "adlerijanskim razdobljem" u Maslowljevom životu.

Susret s "najboljim profesorima svijeta" i njihovim psihološkim idejama utjecale su mnogo na mladog Maslowa. Iako se u početku bio zagrijavao za biheviorističku ideju J. B. Watsona i nje-

7 A. H. Maslow, *A Memorial...*, nav. dj., str. 80: "The more I think of the Eupsychian Society, the more I realized how profoundly involved I was and much affected by the social anthropology that I discovered... I decided for myself to be a part-time anthropologist because that was sine qua non for being a good psychologist."

8 K. Goldstein, *The Organism*, New York, American Book, 1963, str. 224: "Every reaction is a 'Gestalt-reaction' of the whole in the form of a figure - ground configuration. The whole organism always participate in any reaction."

9 K. Goldstein, *Health as value*, New York, Harpers, 1959, str. 179: "Existence means the realization of individual, of the individual's nature, the fulfillment of all his capacities in harmony with each other."

govu teoriju S - R, njegov "credo" u biheviorizam počinje padati već za vrijeme studija psihologije. A početni entuzijazam i povjerenje u mogućnost "izmjene svijeta" biheviorističkom formulom S - R definitivno se srušio prigodom rođenja njegovog prvog djeteta. Maslow to lijepo obrazlaže: "A onda se rodilo moje prvo dijete. Bio je to događaj koji je postavio stvari na svoje mjesto. I rekao bih da nitko tko ima dijete ne može biti biheviorist."¹⁰ Rođenje drugog djeteta promijenilo je Maslowljev psihološki mentalni sklop. Evo kako to on objašnjava: "Iako sam bio pun entuzijazma u pogledu biheviorizma, rođenje moje druge kćerke učinilo mi je teoriju biheviorizma smiješnom i 'glupom' da to više nisam mogao podnositi. U knjizi, objavljenoj poslije njegove smrti, nalazimo i jednu bilješku u kojoj doslovno stoji: "Danas ne mogu shvatiti kako je moguće imati zdravo i voljeno dijete i biti rob biheviorističke psihologije ili Freudove psihoanalize."¹¹

Do 1940. godine Maslow je provodio istraživanja uglavnom na životinjama. Početkom Drugog svjetskog rata on je prekinuo takve eksperimente i istraživanja. Zašto? On sam odgovara: "Ostavio sam sve to u što sam tako sebično bio zaljubljen. Osjetio sam da sad moram nešto drugo raditi kako bih pomogao ljudima da nestane mržnje i predrasuda i da se spriječi strašan rat koji je već bio zahuktao."¹²

Ovu odluku Maslow je donio u prosincu 1941. godine kad su Japanci napali luku Pearl Harbor. Vraćao se s posla svojoj kući. Na ulici se morao zaustaviti, jer je tuda prolazila kolona mladih scoutsa, koji su protestirali noseći zastavice i natpise. Bio je to trenutak kad je Maslow imao određeno "viđenje". Vidio sam ljude, veli on, kako sjede za stolom i raspravljaju o ljudskoj naravi, o mržnji, ratu, miru i bratstvu... U tom sam trenutku odlučio "ostatak života posvetiti proučavanju psihologije mira".¹³

Razdoblje između Drugog svjetskog rata i njegove smrti mogli bismo opisati kao vrijeme njegovog traganja i otkrivanja "veličanstvenih mogućnosti" koje posjeduje ljudska narav. To je razdoblje Maslow proveo na tri različita mjesta: od 1937. do 1951. bio je na Brooklyn Collegeu, a od 1951. do 1969. na židovskom univerzitetu Brandeis kao nosilac katedre psihološkog odsjeka.

10 M. Hall, *Conversation...*, nav. dj., str. 56.

11 A. H. Maslow, *A Memorial...*, nav. dj., str. 90: "To this day, I simply cannot understand how it is possible to live with a healthy and well-loved baby and to be a literal behaviorist or a textbook Freudian."

12 M. Hall, *Conversation...*, nav. dj., str. 54: "I had a vision of a peace table, with people sitting around it, talking about human nature and hatred and war and peace and brotherhood. It was at that moment that I realized that the rest of my life must be devoted to discovering a psychology for the peace table."

13 Nav. dj., str. 54.

1969. godine prihvatio je poziv W. P. Laughlina da provede četiri godine u njegovoj dobrotvornoj fondaciji u Menlo Parku u Kaliforniji. Srčani udar 8. lipnja 1970. godine nije mu omogućio da do kraja provede Laughlinov program u Menlo Parku. Maslow je završio svoju ovozemnu trku u 62. godini života.

2. Humanistička psihologija - "treća psihološka sila"

Smatra se da je A. H. Maslow "teoretičar" i "najbolji predstavnik" novog pravca u psihologiji, kojeg nazivaju različitim imenima: "trećom silom u psihologiji" (poslije Freudove psihoanalize i Watsonova biheviorizma), "neofenomenologijom", "humanističkom psihologijom".¹⁴ Sam Maslow je opisuje kao "alternativu između dviju glavnih teorija o ljudskoj naravi, koje su najviše imale utjecaja u psihologiji, sve do naših dana".¹⁵ Te dvije opće teorije, kojima se humanistička psihologija predstavlja kao alternativa, jesu spomenuti biheviorizam i ortodoksna psihoanaliza. Maslow objašnjava da je prvi pravac, biheviorizam, ona psihologija koja se bavi ponašanjem na mehaničan i eksperimentalan način. To je psihologija koju često nazivamo "klasičnom psihologijom" zbog klasičnog pojma znanosti i znanstvenosti kojim se ona služi poput fizike, astronomije, kemije i geologije.¹⁶ Bitne odlike ovog psihološkog pravca, koji je vezan uz radove i djela J. B. Watsona,¹⁷ jesu objektivnost, eksperimentiranje, pozitivizam, točnost tehničkih aparata i operacionalnost. Watsonu je pošlo za rukom kombinirati u jednom sustavu "Jamsov filozofski pragmatizam, Deweyov psihološki funkcionalizam, Yerkesovu eksperimentalnu metodu psihologije životinja i Pavlovljevu i Bechterevu metodu uvjetovanih refleksa. Zato se i veli da je biheviorizam utemeljen na četiri principa: determinizmu, empirizmu, redukcio-

14 Kratak povijesni prikaz i teoretsku podlogu humanističke psihologije može se naći u knjizi: Ch. Buhler - M. Allen, *Introduzione alla psicologia umanistica*, Roma Armando, 1976. Prikaz humanističke psihologije kao protest protiv biheviorizma, te pokušaj ovog novog pokreta da ponudi novu sliku čovjeka i psihologije, opširno je donesen u knjizi F. T. Severin (Ed.), *Humanistic Viewpoints in Psychology: A book of Readings*, New York, McGraw Hill, 1965. Opis humanističkog pokreta, lidera, njihovih ideja i metoda rada može se naći u knjigama: J. F. T. Bugental (Ed.), *Challenges of Humanistic Psychology*, New York, McGraw Hill, 1967; A. J. Sutich - M. A. Vich (Eds.), *Readings in Humanistic Psychology*, New York, Free Press, 1969; S. R. Maddi - P. T. Costa, *Humanism in...*, nav. dj. Humanistička psihologija s egzistencijalističkim naglaskom dobro je obradena u knjizi R. F. Gale, *Who are You? The Psychology of Being Yourself*, New Jersey, Prentice-Hall, 1974.

15 A. H. Maslow, *Verso una psicologia dell'essere*, Roma, Ubaldini, 1971, str. 11.

16 A. H. Maslow, *Alcune implicazioni pedagogiche delle psicologie umanistiche*, u: R. Titone (Ed.), *Modelli psicopedagogici dell'apprendimento*, Roma, Armando, 1974, str. 8.

17 J. B. Watson, *Behaviorism*, Chicago, Univer. of Chicago Press, 1924.

nizmu i ambijentalizmu.¹⁸ I samo ono što se može vidjeti i mjeriti, to zanima psihologa biheviorističkog usmjerenja. A da se shvati određeno ponašanje dovoljna je klasična formula "poticaj - odgovor" (S - R) s malim dodatkom "uvjetovanih refleksa", koje je Watson pozajmio iz ruskih laboratorija od Pavlova i Bechtereva, a koji su behaviorističkoj psihologiji dali "revolucionarni zamah".

Druga psihologija, koja je dominantna u cijelom kliničkom terapijskom području s nazivom psihoanalize, plod je Sigmunda Freuda i njegovih učenika. Psihoanaliza i biheviorizam pojavile su se gotovo u isto vrijeme. Oba su pravca nastala su kao reakcija na pretjerano naglašavanje "svjesnosti" u tradicionalnoj psihologiji. Usprkos ovoj koincidenciji psihoanaliza i biheviorizam imaju vrlo malo toga zajedničkog, a mnogo više onoga što ih razdvaja i udaljuje.

Dok biheviorizam pridaje najveću važnost izvanjskim utjecajima (podražajima koji dolaze izvana), kao temeljnim čimbenicima kontrole vladanja, dotle psihoanaliza stavlja naglasak na unutarnji svijet, na podražaje koji dolaze iznutra u formi nagona i drugih poriva. A prema Freudu to su dva nagona: nagon života i nagon smrti. "Nakon dužeg razmišljanja, sumnje i kolebanja, odlučili smo priznati opstojnost samo dva bitna nagona, Erosa i destruktivnog Thanatosa", veli Freud.¹⁹ Ova dva nagona su u neprestanom sukobu, ne samo jedan s drugim, nego i sa svijetom, kulturom. Rezultat takve napetosti i sukoba jest da je "čovjek čovjeku vuk". Sliku čovjeku koji je "okrutna životinja kojoj je tuđa svaka uljudnost", Freud je stvorio na temelju analize povjesnih događaja: velike seobe naroda, najezde Huna i Mongola, raznih svjetskih ratova i agresija. Agresija je urođena u čovjeku i očituje se u borbi svih protiv svakog pojedinog, i svakog pojedinca protiv svih.²⁰

Zahvaljujući djelovanju i pisanju Abrahama H. Maslowa i drugih zauzetih humanista, sve više se afirmira i širi treća teorija koja pruža drugačiju sliku o čovjeku. Ona je nastala kao reakcija na neprikladne stavove biheviorizma i psihoanalize u pogledu proučavanja čovjeka. Humanistički pristup "treće psihološke sile" u psihologiji dobro je došla protuteža mehaničkom prikazivanju

18 B. B. Wolman, *Contemporary Theory and Systems in Psychology*, New York, Harper, 1960, str. 76.

19 S. Freud, *An Outline of Psychoanalysis*, New York, Norton, 1949, str. 20: "After long doubts and vacillations, we have decided to assume the existence of only two basic instincts, Eros and the destructive instinct. We may suppose that the final aim of the destructive instinct is to reduce living things to an inorganic state. For this reason we also call it the death instinct."

20 S. Freud, *Civilization and its Discontents*, London, Hogarth, 1930, str. 102: "The natural instinct of aggressiveness in man, the hostility of each one against all and of all against each one... is an innate, independent, instinctual disposition in man."

čovjeka u biheviorizmu, te "crnom pristupu" tom istom čovjeku u psihoanalizi.²¹ Freudov "pesimizam i determinizam" s jedne strane, kao i držanje biheviorista, koji hoće kontrolirati ljudske reakcije onako isto kao što fizičar drži pod kontrolom i manipulira prirodnim fenomenima, bijahu razlogom pojave kritički orijentiranih psihologa koji se prozvaše humanistima. Psiholozi humanisti postavljaju se kritički pred "pesimističkim i redukcionističkim stavovima biheviorizma i psihoanalize. Jer čovjek nije samo stroj koji treba kontrolirati, a niti masa "koju treba oblikovati".

"Treća psihološka sila" okuplja pod isti kišobran brojne i raznolike filozofske orijenacije. Veći dio pripadnika ove struje slaže se više u negativnoj definiciji (tj. što humanistička psihologija nije), nego u opisivanju onoga što ona jest. Tako oni tvrde da "humanistička psihologija nije redukcionistička, mehanistička, deterministička i bez vrednota".²² Determinizam, redukcionizam i pesimizam jest ono što humanistička psihologija predbacuje dvjema spomenutim školama. Zato i veli Maslow da su spomenuti psihološki pravci "izdali" ljudsku narav. On kritizira spomenute škole zbog toga što ne odgovoraju na pitanja, kao npr. koje su to specifične ljudske značajke po kojima se čovjeka može definirati? Šta je to tako bitno u njemu bez čega ga ne možemo nazvati čovjekom? Američka se psihologija, nažalost, nije tim bavila. Razne vrste biheviorizma ne poznaju takva pitanja, dok je slika čovjeka koju nam nudi Freud "neodrživa zbog toga što ne uzima u obzir više ljudske težnje, želje i nade, njegove božanstvene kvalitete".²³

Prikazivanje čovjeka kao pasivnog pokusnog kunića, koga se može manipulirati, kako izvana, tako i iznutra, nije se moglo više podnositi. Iskrsla je zato alternativna ideja o čovjeku "pod zastavom humanističke psihologije". Ova psihologija prikazuje čovjeka kao aktivno, svjesno i odgovorno biće, radije nego nesvjesno i reaktivno. Psiholozi ovog pravca nastoje prikazati one kvalitete po kojima se čovjek "razlikuje od nižih životinja i koje ga čine kovačem svoje sudbine", ističući kako su "sposobnost izbora,

21 Cfr. D. Schultz, *Growth Psychology: Models of the Healthy Personality*, New York, Van Nostrand, 1977, str. 60: "Maslow's approach-humanistic or third force psychology - is seen by many as a welcome antidote to the mechanistic character of behaviorism and the gloomy, despairing character of psychoanalysis".

22 Usp. M. Friedman, *Dialogue and the unique in humanistic psychology*, u: *Jour. Humanistic Psychology*, 12 (1972), str. 7: "The term 'humanistic psychology' is an umbrella for a great many varied and even divergent philosophies and trends... Humanistic psychology is not reductionistic, genetic, derivative..., is not mecanomorphic or entirely deterministic..., is not external, extrinsic and value free."

23 Cfr. A. H. Maslow, *Verso una psicologia...*, nav. dj., str. 24: "I diversi tipi di comportamento non danno luogo affatto ad una simile definizione... Il quadro che Freud ha tracciato dell'uomo è evidentemente insostenibile poiché trascura le aspirazioni, le speranze realizzabili, le qualità divine."

htijenje, mišljenje, introspekcija, autokritika, težnja za budućim i stvaralaštvo ljudske sposobnosti koje pripadaju ljudskoj vrsti". Tako psihologija konačno postaje "nauka o čovjeku" obdarenom "unutarnjim sposobnostima", koji nije "prazna ploča" ("tabula rasa"), ili ilovača koju se može "modelirati, kontrolirati, modificirati onako kako se kome sviđa".²⁴

3. Teoretski principi i zadaci humanističke psihologije

U vremenu naglašene "automatizacije" čovjek biva otuđen. Humanistička psihologija stavlja na njegovu stranu i bori se za njegovo bolje sutra. Ona se nada da može dati "pozitivan poticaj" čovjeku današnjice, koji luta na rubu besmisla. U tom vidu Charlotte Buhler sintetizira teze humanističkih psihologa i veli da je "u središtu njihova istraživanja živi čovjek i da je u prikazivanju čovjeka naglasak stavljen na tipično ljudska svojstva kao sposobnost za izbor, stvaralaštvo, poštivanje, samorazvoj, nasuprot mehanicističkog i redukcionističkog shvaćanja čovjeka u biheviorizmu i psihoanalizi. U središtu pozornosti nalazi se čovjek koji je pozvan da se sam upozna i da razvija pozitivne odnose s drugima. Humanistički psiholozi ne prihvaćaju znanost o čovjeku koja bi se predstavljala "neutralna i neovisna o ljudskim vrednotama", jer takva je znanost nije sposobna "predvoditi čovječanstvo". Ova se psihologija predstavlja kao "psihologija zdravlja", koja teži za proširenjem, za ostvarenjem, a ne samo za "čuvanjem postojećeg" (homenostazom). To je "psihologija autentičnog postojanja, uzrasta međuljudskih odnosa. Stoga ona obuhvaća inventar prirodnih ljudskih sposobnosti kao što su: sposobnost ljudskog osjećanja, mišljenja i djelovanja; rast, razvoj i starenje; interakciju s okolinom; čitavo područje iskustava koja su čovjeku dohvatljiva. I na kraju morat će se pozabaviti i problemom smisla u krilu svemira.

Humanistička psihologija pokušava shvatiti i opisati iskustva koja su dio svakog čovjeka, kao npr. "ljubav", "bol", "strah", "volja", "nada" i dr. I to je ono što razlikuje humanističku psihologiju od determinističkih psihologija biheviorizma i psihoanalize, jer ove zadnje uglavnom naglašavaju kako treba najprije otkriti "temeljne zakone ponašanja" kako bismo onda mogli konstruirati "apstraktnu strukturu" kojom se tumači pojedinačna događanja. Humanističkim psiholozima se čini "vrlo jeftino i jednostav-

24 Cfr. A. H. Maslow, *Alcune implicazioni...*, nav. dj., str. 12: "Dentro all'uomo v'è qualcosa, ma celato, affogato, distorto, sepolto. Il compito dello psicoterapeuta (educatore) sta nell'aiutare una persona a scoprire ciò che ha già dentro, più che a rinforzarlo o plasmarlo o istruirlo secondo una forma prestabilita, decisa da altri apriori in sua vece."

no prihvaćati kao područje proučavanja samo ono što je na dohvat našeg opažanja", a pri tom zanemariti neizmjerne ljudske mogućnosti. Oni, naprotiv, prihvaćaju kao stalni izazov ljudsku stvarnost koju nikada neće moći potpuno razumjeti, i osjećaju se vrlo zadovoljnima kad u tom neizmjernom području uspiju barem nešto shvatiti i protumačiti. Oni ne prihvaćaju stavove "mehanicističkog psihologa" (to je Bugentalov izraz), prema kojem sva ljudska iskustva mogu se shvatiti i protumačiti "svodenjem na jednostavne i već poznate pojave" po klasičnoj formuli: "to nije ništa drugo, nego" ("nothing but"). Humanističkom psihologu to izgleda "olako pojednostavljivanje", slično kao kad bismo za Panteon rekli da to nije "ništa drugo doli hrpa kamenja", a Mona Lisa "mješavina uljanih boja na platnu"; ili pak da je Peta Bethovenova simfonija "samo skup različitih zvukova". Bilo bi to "pretjerano pojednostavljivanje", kako veli Rollo May.

Humanistički psiholog nastoji opisati ljudsko iskustvo onakvim kako se pojavljuje. Budući da prihvaća čovjeka kao stvaralačko biće, on se pita kako bi se to iskustvo moglo još više proširiti i još bolje doživjeti. On voli proučavati one vidike ljudskog djelovanja koji ga čine različitim od životinjskog svijeta i po kojima se očituje kao jedinstven i jedincat: njegovu razumsku misao, maštu, komunikaciju, sposobnost, intuiciju, umjetničko stvaralaštvo. Ne prihvaća formulu "ništa drugo nego", po kojoj je čovjek sveden na "skup mišićnih grčenja, unutarnjih i vanjskih reakcija", a lišen volje, razuma i osjećaja. Takva vizija čovjeka njemu izgleda manipulatorska. Humanističkom je psihologu važno kako pomoć čovjeku da bude, da raste, da se autorealizira. On je svjestan da je naše poznavanje čovjeka vrlo skromno i da je čovjek predodređen "ostati vječita nepoznanica". Usprokos svemu tome on polazi od nekih pretpostavki:

- odbacuje opis ljudskog bića i njegovih iskustava koji se bazira isključivo na životinjskom carstvu kao neadekvatno i krivo tumačenje čovjeka;
- naglašava kako je cilj proučavanja važniji od metodologije koja se upotrebljava;
- prvenstveno razmatra subjektivna osobna iskustva;
- zanima se za ono što je pojedinačno, izuzetno, nepredvidivo, umjesto za ono što je pravilno, uhodano i općenito;
- trudi se pronaći sve čim bi se moglo obogatiti i proširiti ljudsko iskustvo, odbacujući paralizirajuću postavku "to nije ništa drugo nego".

Humanistički psiholozi traže nove metode i bore protiv se protiv svakog "otčovječenja", protiv svakog pokušaja da se čovjek svede na objekt. Oni se trude proučavati sva neistražena područja

ja ljudskog bivstvovanja, te spašavati u čovjeku sve ono što ga čini ljudskom osobom. Iako je humanistička psihologija nastala kao reakcija na ograničenosti dvaju psiholoških pravaca (psihooanalize i biheviorizma), Maslow je uvjeren kako je moguće "orisati i predstaviti ljudsku narav u formi cjelovitog sustava jedne opće psihologije" u nekoliko temeljnih postulata:

- "čovjek, kao čovjek, više je nego zbroj njegovih sastavnih dijelova,
- čovjekovo bivstvovanje ima uvijek jedan ljudski kontekst,
- čovjek je svjestan,
- čovjek je sposoban za izbor,
- čovjek je intencionalno biće".²⁵

3.1. Čovjek kao "cjelovitost" više je nego zbroj njegovih sastavnih dijelova

Premda humanistički psiholozi ističu različite vidike, svi se slažu da prilikom studiranja i proučavanja čovjeka treba uvijek imati na umu da je on "ujedinjena cjelovitost", a ne "serija različitih dijelova". Bugental zato i piše da je temeljna postavka humanističke psihologije što prihvaća da je čovjek "nešto više nego zbroj sastavnih funkcionirajućih dijelova". Goldstein u tom vidu kategorički tvrdi da samo ona metodologija, koja u pozadini ima cjelovitost organizma, može donijeti ploda. Goldsteinova organizmička teorija ima mnogo toga zajedničkog s gestaltpsihologijom, po kojoj je nemoguće studirati jedan dio izolirano od drugoga. Maslow, koji u tome slijedi i Goldsteina i gestaltiste, piše da je pojedinac uvijek u ozračju "cjelovitosti i organiziranosti". Kad Petar, npr. veli da je gladan, ne kaže se da je Petrov trbuh gladan, nego "Petar je gladan!" Utaživanje gladi tiče se cijeloga bića. Zbog toga sva ona istraživanja i pokusi koji se ograničavaju na "izolirane reakcije organizma" u opasnosti su da ne upoznaju funkcije organizma. Čovjeka treba studirati i shvaćati kao "cjelovitost", i to je glavni zadatak psihologije. U tom smislu piše Carl Rogers da "organizam reagira na sve podražaje iznutra i izvana kao organizirana cjelovitost" i da "svaka i najmanja promjena u jednom dijelu može pridonijeti izmjeni u drugom dijelu. Zbog toga što god se događa, tiče se cijele osobe". Rollo May izražava istu misao kad veli da je "moguće proučavati čovjeka bez prethodnog seciranja".

25 J. F. T. Bugental, *The Search for Authenticity*, New York Holt, 1965, str. 11-12: "Man as man, supercedes the sum of his parts. Our first postulate states the keystone position the man must be recognized as something other than an additive product of various partfunctions... Man has his being in a human context. We postulate second that the unique nature of man is expressed through his always being in relationship with his fellow... Man is aware. Man has choice. Man is intentional..."

Čovjek je, dakle, cjelovit i ne može ga se studirati ni fragmentarno, niti apstraktno, nego konkretno i cjelovito. Stoga je osnovna briga humanističkog psihologa kako "shvatiti čovjeka kao cjelovito biće", kako prikazati intencionalnost koja je "srž osobnog jastva i motivacije", i kako opisati i prikazati "psihologiju zdravlja", životnih ciljeva i stvaralačkih ljudskih sposobnosti. Tu je zapravo opisano stanje "čovjeka - u - svijetu". Ovo "biti-u-svijetu" kao cjelovito biće obuhvaća u isto vrijeme tri različita područja: "Eigenwelt, Mitwelt, Umwelt". Tri njemačke gotovo neprevedive riječi označavaju tri područja ljudskih odnosa: odnos sa samim sobom (Eigenwelt), odnos s drugim ljudima (Mitwelt) i odnos s cijelim svemirom (Umwelt).

3.2. Čovjek je ekspanzivno, društveno i stvaralačko biće s težnjom da se samoostvari

"Organizam kao kompleksna stvarnost" posjeduje "nutarnju težnju za ekspanzivnom kreativnošću", za "autorealizacijom", za "ostvarenjem boljih odnosa".²⁶ Čovjek će to ostvariti samo onda kad postane svjestan, kako veli Fromm, da je "bačen u ovaj svijet..., ali da se ne može pomiriti s pasivnom ulogom stvorenja... Povučeni nekom silom da prevlada ulogu stvorenja i pasivnost vlastite egzistencije, on biva stvarateljem".²⁷ Od samog rođenja čovjek je kao "cjelovitost" tjeran nekim nadama i težnjama prema vlastitom ostvarenju. Zato nećemo nikada čovjeka potpuno shvatiti dok mu ne "povratimo njegovo originalno jedinstvo, dok ne shvatimo da su sva seciranja i sve podjele između osjećanja i mišljenja, između tijela i duše samo produkt našeg rezoniranja i da zapravo ne odgovaraju stvarnosti čovjeka".

Predstavljajući "psihologiju zdravlja" Maslow veli da je morao "promijeniti svoje ideje u vezi s čovjekom otkada je počeo studirati zdrave, zrele i samoostvarene osobe". Te osobe su bile potaknute na rast ne potrebom ili pomanjkanjem, već nutarnjom silom koja je usađena u organizmu.

Čovjek, međutim, nije sam na ovom svijetu. Njegovo ostvarenje nužno uključuje i odnos s drugima. I upravo po tom odnosu s drugima čovjek biva čovjekom. Autentični "međuljudski susret oslobađa čovjeka osamljenosti i čini da biva sve više otvoren i prema sebi, i prema drugome i prema cijelom svemiru". O toj neprestanoj otvorenosti prema sebi i drugima lijepo piše i Rogers kad veli: "Što se više trudim čuti sebe samoga i doživjeti iskustva

26 C. R. Rogers, *On Becoming a Person*, Boston Houghton, 1961, str. 336.

27 E. Fromm, *Values, psychology, and human existence*, u: A. H. Maslow (Ed.), *New Knowledge in Human Values*, New York, Hart Co, 1959, str. 153.

koja se u meni zbivaju, i što više nastojim protegnuti to i na druge osobe, to više osjećam veće strahopoštovanje pred složnošću životnih procesa. Tada sve manje postajem spreman slijediti već unaprijed određene ciljeve i mete, sve manje spreman formirati i poticati ljude da se kreću u pravcu u kojem ja želim. Više sam zadovoljan kad jednostavno mogu biti svoj, a dopustiti i drugima da budu svoji."²⁸

Humanistička psihologija pokušava obuhvatiti čovjeka u njegovoj cjelovitosti i davati odgovore na pitanja sadašnjeg trenutka. Ona se pojavljuje i kao pozitivna sila kojoj je uvelike stalo do budućnosti ljudskog roda. Zbog toga ona je protiv svega onoga što prijeti ljudskoj slobodi i autonomiji. Osuđuje sve nehumane i obeshrabrujuće sile našeg tehnokratskog društva".

Ukratko bismo mogli reći da humanistička psihologija iznosi sljedeće tvrdnje: Čovjeka je moguće proučavati u pojedinostima samo kad se uzme u obzir njegova cjelovitost, "totalitet". On je "intencionalno biće" i kao takav ima težnju da se ostvari, "autorealizira". On je "otvoren prema sebi i drugima" i sposoban "uspostaviti dobre međuljudske odnose". Čovjek je "eskpanzivno i kreativno biće".

Teško je predvidjeti kud bi nas mogla odvesti stvaralački orijentirana humanistička psihologija i koje su njezine perspektive. Mogu se samo nazreti neka opća zapažanja u svezi s metodom istraživanja, kao i u svezi s čovjekom: U ovom novom psihološkom pokretu čovjek neće biti usredotočen na sebe samoga. Njegova želja da se ostvari u zajednici s drugima imat će kozmičke posljedice. A znanstveni rječnik koji je dosada stavljao naglasak na "regularnost", "zakonitost", "uniformnost", "predvidivost" naglašavat će "jedincatost", "kreativnost", "individualnost", te će dati priliku za proučavanje i drugih mogućih mogućnosti. Novi rječnik, dakle, uzet će u obzir kako i koliko unutarne iskustvo, do kojeg čovjek dolazi razmatranjem o sebi, o svojim vrednotama i dostojanstvu, o svojim mogućnostima, može pridonijeti produbljivanju međuljudskih odnosa u obitelji i školi, u Crkvi i u društvu, među državama i vladama, i u odgoju uopće. Bugental piše kako se nalazimo na "počecima najveće revolucije", a Maslow se žali da je ta revolucija još uvijek "neuočljiva u mnogim intelektualnim krugovima".²⁹

28 C. R. Rogers, *On Becoming a Person*, Boston Houghton, 1961, str. 39.

29 A. H. Maslow, *Motivazione e personalità*, Armando Ed., Roma 1973, str. 8: "Questa rivoluzione della concezione dell'uomo (una nuova immagine dell'uomo, della società, della natura, della scienza, dei valori ultimi della filosofia, ecc.) viene quasi trascurata dalla maggior parte della comunità intellettuale del nostro tempo."

Na pomolu je dakle novi pokret koji daje sugestije kako prebroditi tehnološku krizu i kako ostvariti "zdravije i humanije ozračje".³⁰ U težnji stvaranja "novog čovjeka" i "nove zemlje", humanistička se psihologija svrstava s onima koji se bore za ostvarenje zdravijeg i humanijeg društva. Ona ističe kako smo svi mi "dio šireg zajedništva" i da smo kadri reći životu "da" cijelim svojim bićem.³¹ Ova "nova slika čovjeka" koja je na pomolu budi ponos i naglašava da je čovjek sposoban za izbor, da je slobodan, da je kadar voljeti i biti odgovoran. Usprkos opasnostima koje nas okružuju, unatoč teškoćama i nehumanostima našega vremena, humanistička psihologija ističe da je moguće ostvariti ljudske kvalitete, da je moguće ostvariti se u sklopu beskrajnih mogućnosti koje posjeduje ljudska narav.

Maslowljev pogled na samoostvarenog čovjeka i sinergijsko društvo ulazi pomalo u udžbenike psihologije kao nešto "novo" i izazovno. Postoji dosta istraživačkih radova inspiriranih njegovim idejama koji opravdavaju ispravnost njegovih teoretskih formulacija. I bilo bi vrlo zanimljivo istražiti kakav je utjecaj izvršila njegova teorija na području odgoja, industrije, politike, religiozne misli, sociologije i medicine.³² Ne ulazeći sada u rezultate tih istraživanja, nas posebno zanima koji je bio temeljni stav Maslowljeva gledanja na čovjeka i na društvo, i kakva mu je bila orijentacija na području psihološkog istraživanja. Sažeto, mogli bismo reći da je njegova orijentacija bila utopijska, a stav kreativan i humanističan.

3.3. Utopijska vizija čovjeka i društva

Još iz vremena klasične i srednjovjekovne literature, pa sve do kraja XIX. stoljeća, utrošilo se dosta vremena i papira u opisanju i prikazivanju onoga kako bi dobar čovjek i dobro društvo

30 F. Richards - D. Welch (Eds.), *Sightings: Essays in Humanistic Psychology*, Boulder, Shields Publishing, 1975, str. 199: "The new image of man emerging in humanistic psychology is... capable of guiding us through and beyond the technological crisis toward a world community relecting the harmony and integration of the whole man... forming an image of man vital and viable enough to disclose to man his full potential and to release his full capacity to create a more sane and human world."

31 Cfr. H. Otto, *To be, or not to be acutalizing*, u: S. Jourard (Ed.), *To Be or Not to Be: Existential Psychological Perspectives on the Self*, Gainesville, Univ. of Florida Press, 1967, str. 52-53. Prema autoru "reći da životu" jest "life-affirmative attitude" koja u procesu ostvarenja može dati "the directionality of health". On ga opisuje kao "an attitude of saying "YES" to life and living, to relish, glory, and delight in the process of becoming" (str. 52).

32 Usp. A. H. Maslow: *A Memorial...*, nav. dj., str. 9-10. Hvaleći psihologiju A. Maslowa, dr. James Klee veli: "His ideas are now major factors in education, business management, community planning, political theory, religious thought, sociology and medicine". Uspoređujući Maslowa s patrijarhom Abrahamom H. S. Rosenblatt piše: "Like those of the patriarch Abraham (literally translate, the father of many nations) Maslow's ideas influenced (and continue to influence) people of many nations" (H. S. Rosenblatt, *The humanness of two Abrahams*, u: *Jour. of Religion and Health*, 16 (1977), str. 25.

trebali izgledati. Takve ideje izražavane su u obliku filozofskih i teoloških rasprava, a dijelom u obliku utopija. Upadljivo je da u XX. stoljeću ima sve manje utopijske literature. Naglasak je stavljen na kritičku analizu čovjeka i društva. Nema sumnje da je kritičnost od prvorazrednog značenja, da je ona uvjet poboljšanja i napretka društva. Ipak, odsutnost vizija koje bi ocrtavale "boljeg čovjeka" i "bolje društvo" dovelo je dotle da je čovjekova vjera u sebe i u budućnost sve više slabila. Ni suvremena psihologija nije u tome bila iznimka. Freud i njegovi sljedbenici, kako nam to lijepo opisuje Fromm,³³ dali su sjajnu analizu neurotičnog karaktera, dok karakter zdrave, normalne i zrele ličnosti jedva da je privukao ikakvu pažnju. A. H. Maslow je bio u tome iznimka. Bio je jedan od onih futurologa koji je utemeljivao i razvijao "psihološku utopiju". Taj njegov "utopijsko-mesijanski" osjećaj slaže se izvrsno sa židovskom religijom kojoj je pripadao.³⁴

Maslow je vjerovao u mogućnost poboljšanja i popravljivanja kako pojedinaca, tako i društva, te je u tom smislu predosjećao da se pojavljuje na horizontu psihologija koja će biti stimulativna u svrhu ostvarenja neizmernih ljudskih mogućnosti.

Uvijek je u povijesti bilo ljudi koji su nosili teret prošlosti. Bilo je isto tako i onih koji su živjeli u sadašnjosti, ne interesirajući se niti za prošlost, niti za budućnost. Ali, bilo je uvijek i onih koji su živjeli u sadašnjosti, zabrinuti za bolju sutrašnjicu. To su zapravo stvaratelji i graditelji svijeta koji je mnogima izgledao iluzoran i neostvariv. Jedan od takvih "futuresologa" bio je Abraham H. Maslow.

On je isticao kako čovjek u sebi nosi svoju budućnost, koja je uvijek prisutna i aktivna.³⁵ "Naučili smo od Freuda, veli Maslow, da prošlost postoji unutar osobe. Sada moramo shvatiti putem teorije uzrasta i samoostvarenja da u osobi postoji i budućnost u formi ideala, nadanja, obaveza, zadataka, ciljeva, neostvarenih mogućnosti, poslanja..."³⁶

Maslow je međutim bio i čovjek znanstvenik, proučavatelj ljudskog života i ponašanja kome nije bila tuda nijedna hipoteza. Sve je uzimao u razmatranje i sve prihvaćao osim one "grupe mogućnika njegovih suvremenika" koji su se zanosili "lažnim idolima neutralnosti pozitivističke znanosti" i isticali matematička i

33 E. Fromm, *Čovjek za sebe*, Zagreb, Naprijed, 1977, str. 67-76

34 Usp. C. Wilson, *New Pathways...*, nav. dj., str. 136: "He speaks about his Utopianism, 'yearning for the good world', which is a Jewish tradition."

35 Usp. A. H. Maslow, *Verso una psicologia...*, nav. dj., str. 27: "A mio avviso è giusto dire che nessuna teoria psicologica sarà mai completa se non incorporerà, nel suo nucleo centrale, il concetto che l'uomo ha il proprio futuro dentro di lui, attivo dinamicamente nel momento presente."

36 Cfr. *ibid.*, str. 212.

mehanička sredstva kao nešto neprevarljivo. Maslow je bio svjestan i činjenice kako je potrebno biti i dobar filozof i antropolog da bi se postalo dobrim psihologom. Premda je izdvajanje psihologije iz krila filozofije bilo potrebno, kako bi psihologija stala na vlastite noge i bolje i brže se razvijala, izgleda da se za njezin brži i efikasniji razvoj danas potrebno približiti filozofiji.⁵⁷

3.4. Stvaralački i humanistički stav

Maslow je vjerovao u budućnost svijeta i trsio se upravititi sve svoje ideje u sadašnjosti prema jednom boljem sutra. Njegova glavna briga i zauzetost u zadnjim danima života bila je kako otkriti "nedohvatljive mogućnosti ljudske naravi", kako prikazati novog čovjeka i novo društvo. Kao i svi veliki stvaratelji i Maslow je pokazao novi način studiranja čovjeka. A jedinstvenost njegove psihološke misli očituje se i u širini primjene. Njemu je pošlo za rukom "sretno" povezati dva ponekad nespojiva područja: osobni uzrast i razvoj s napretkom i poboljšanjem društva. Njegove su se ideje razvijale polagano, ali sigurno. Poput stabla. Različitim teorijskim formulacijama njegova je misao prodirala i išla naprijed "savršenom preciznošću mjesečara", kako se izražava C. Wilson.⁵⁸

Po uvjerenju samog Maslowa čini se da je čovječanstvo na putu stvaranja novog svijeta, koji se rađa zajedničkom brigom i naporom novih ljudi. Ovi novi ljudi koje Maslow naziva samoostvarenima, svjesno, savjesno i konstruktivno sudjeluju u humanizaciji i transformaciji zemaljskih zbivanja. To su pojedinci koji su "uro-nili" u sadašnjost, te ovu konkretnu stvarnost upravljaju prema stvaranju novog razdoblja i boljeg društva. U tom će društvu biti stvaralački integrirane sve polarnosti: subjektivno-objektivno, pojedinac-društvo, tijelo-duša, muško-žensko, misliti-osjećati, itd.

Ti novi ljudi pokušavaju sve to shvatiti kao dio jedinstvene "cjelovitosti". Njihov identitet nadilazi nacionalne i religijske granice, i ne ometa ih rasna, socijalna i kulturna razlika: oni se osjećaju "univerzalcima, građanima svijeta i cijelog čovječanstva". Njihove su vrhunske vrednote poštivati život u svojoj raznorodnosti i univerzalnosti, respektirati vrednote i dostojanstvo svakog pojedinca. Ti ljudi su preteče i "stvaratelji" (modelari) novog čovjeka i novog društva. Oni su ti koji prihvaćaju i potiču pre-

57 Cfr. H. Misiak - V. S. Sexton, *Phenomenological, Existential and Humanistic Psychologies: A Historical Survey*, New York, Grune and Stratton, 1973, str. 131: "It appears that while at one time liberation from philosophy was a condition for the progress of psychology, today psychology's progress is conditioned by its contact with philosophy."

58 Cfr. C. Wilson, *New Pathways...*, nav. dj., str. 198: "His ideas developed slowly and organically, like a tree; there are no breaks, or sudden changes of direction. He advanced with the faultless precision of a sleepwalker."

oblikovanje socijalnih struktura i ljudskih međuodnosa, kako bi ubrzali i poboljšali rast za dobro pojedinaca i svih zajedno. Maslow je u tome bio nenadmašivi stvaratelj. Istina, on je bio svjestan "tragedije ljudske situacije da se razvoj ličnosti nikada ne završava i da čak i pod najboljim uvjetima ostvaruje se samo dio ljudskih mogućnosti",⁵⁹ te da čovjek "uvijek umire prije nego je potpuno rođen". Ipak, to ga nije obeshrabrivalo. Sve do posljednjeg daha života on je kreirao nove stvari. Njegovom smrću lišeni smo "maslowijanske" psihologije. Nedostaje njegovog kreativnog zanosa da se ide i "iznad mogućega", da se kreiraju nove stvari.

ABRAHAM HAROLD MASLOW

Il promotore della psicologia umanistica

Riassunto

Nell'articolo, l'Autore presenta il pensiero di Abraham Harold Maslow in occasione del 90-esimo anno di nascita (nato il 1 aprile 1908, morto 8 giugno 1970). A. H. Maslow è stato il promotore della "terza forza in psicologia" nota sotto il nome di "psicologia umanistica". Lo studio delle "persone autorealizzate" che sono in grado di creare una società migliore, che Maslow chiama "società sinergica", fa parte essenziale "del grande piano di Maslow nella costruzione di una psicologia comprensiva e sistematica della natura umana e della società" che si sviluppava lentamente ed abbraccia il periodo di oltre 25 anni (1943-1970). Lo scopo della psicologia umanistica, secondo il pensiero di Maslow, era di presentare la seguente triplice visione:

- la visione della psicologia come scienza al servizio dell'uomo;
- la visione dell'uomo autorealizzato;
- la visione della società migliore (sinergica).

La psicologia di Maslow si presenta non soltanto come lo studio dell'essere umano ma anche come un impegno nei confronti del divenire dell'uomo. Egli afferma che, nonostante gli ostacoli, difficoltà ed i pericoli disumanizzanti della nostra epoca, è possibile diventare autenticamente umani. Maslow si vanta di aver avuto "i migliori professori del mondo": E. Fromm, K. Hornay, R. Benedict, M. Wertheimer, A. Adler, K. Goldstein. Gli incontri con i "migliori professori" e la conoscenza delle loro idee ebbero come conseguenza il rigetto della teoria di behaviorismo della quale Maslow era tanto appassionato all'inizio. Fino al 1940, Maslow si è occupato delle ricerche tra gli animali. Con l'inizio della II^a

59 Cfr. C. Humpden-Turner, *Comment on "Maslow's other child"*, in: *Four Humanistic Psychol.*, 17 (1977), str. 26: "Just as the old man was helpless to change the evil and ignorance around him, so Maslow in those final days was feeling helpless too."

Guerra Mondiale egli sospese questo tipo di ricerca per dedicarsi completamente all'approfondimento della natura umana per poter così "salvare il mondo da una guerra orribile" che stava per scattare a causa dell'odio e dei pregiudizi. Si può dire che il periodo tra la II^a Guerra Mondiale e la sua morte è caratterizzato da un sforzo immenso di trovare un nuovo vocabolario per descrivere la natura dell'uomo e nuovi metodi nella psicologia. Proprio per questo egli è stato considerato il più distinto rappresentante del movimento umanistico in psicologia e come promotore della terza forza psicologica, che è sorta come reazione alle inadeguatezze del behaviorismo e della psicanalisi ortodossa.

La visione psicologica di Maslow era utopica ed il suo atteggiamento umanistico. Egli è stato consapevole del fatto che non conosceva con sufficienza la gente. Per questo sentiva l'urgenza della psicologia. La psicologia in passato, secondo lui, era troppo meccanica, positivista, riduttiva per il fatto di volersi adeguare alle scienze esatte. Ciò ha finito per dare una posizione predominante nella scienza ai tecnici ed agli uomini che "curano gli apparecchi" a scapito di coloro che pongono e risolvono i problemi. Si arrivò così ad un adattamento dei problemi alle tecniche e non delle tecniche ai problemi. A Maslow sembrava che la metodologia usata in psicologia fosse inadeguata perché trascurava l'immenso serbatoio della filosofia, della storia, della letteratura. Egli ha cercato di vedere la scienza anche fuori dai limiti della "ortodossia scientifica". Perciò ha formulato alcuni postulati basilari di questa nuova corrente: "L'uomo come uomo supera la somma delle parti compositive; l'uomo ha il suo essere nel contesto umano; l'uomo è consapevole; l'uomo ha la capacità della scelta; l'uomo è intenzionale".

Dalla sua presentazione di detti "nuovi" uomini e di una società migliore (sinergica), sembra essere in pellegrinaggio verso un mondo nuovo. Però, Maslow era consapevole della tragedia della condizione umana che l'uomo muore sempre prima di essere completamente e pienamente rinato. Ma questo non lo scoraggiava. Fin all'ultimo momento della vita egli ha sempre creato cose nuove. Con la sua morte, avvenuta l'8 giugno 1970, siamo stati privati della vera psicologia "maslowiana" e cioè del suo guardare sempre avanti, del suo voler andare sempre "oltre", del suo voler creare sempre cose nuove.